

Suvala, Tomislav

Undergraduate thesis / Završni rad

2011

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:607231>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-19**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE J.J.STROSSMAYERA
FILOZOFSKI FAKULTET U OSIJEKU
PREDDIPLOMSKI STUDIJ POVIJEST-PEDAGOGIJA
SREDNJOVJEKOVNO RAZDOBLJE SVJETSKE POVIJESTI

VIKINZI

MENTOR: Prof.dr.sc. S.Sršan
Suvala

STUDENT: Tomislav

Osijek, Rujan, 2011.

1. Uvod

Pojam Vikinzi je veoma širok pojam za kojeg možemo reći da ne obuhvaća samo jedan narod, već je svojim utjecajima povezan sa svim narodima Skandinavije. Današnja slika sjeverne Europe sa svim svojim otkrićima ostataka drevne kulture, ali i po nekim današnjim običajima nam može dati pretpostavku na kojim područjima su Vikinzi živjeli, što su radili, kako su živjeli, što su jeli, pili, kako su se oblačili i kako su utjecali na razvoj ostalih zemalja s kojima su dolazili u doticaj. Vikinzi ili Normani su bili narod koji je za jednu od najvećih vrlina cijenio hrabrost pa im se i religija sastojala od toga da je u središtu vjerovanja čovjekova hrabrost koja je nagrađena u skladu s postignućima pojedine osobe.

Pradomovina Vikinga je Skandinavija. To je područje današnjih država Norveške, Švedske i Danske. Ipak to ne znači da su se oni ograničili isključivo na život na tom području nego su svojim hrabrim osvajačkim pothvatima nastojali što više upoznati, ali i osvojiti, ostatak svijeta koji im je bio blizak, pa su čak i dugim pomorskim putovanjima stizala do sjevernoameričke istočne obale. Možemo reći da su utjecaji Normana došli čak i do Sredozemlja. U pohodima na ova područja su čak kratko vrijeme boravili na našoj obali i otocima pa su uvelike utjecali i na tadašnju politiku, pa i utjecaje nekad moćnih sila kao što je Bizant.

2. Početak Vikinškog doba

Skandinavija vikinškog doba bila je mnogo drugačija od one danas. Danas kada govorimo o Skandinavskom društvu mislimo na miroljubiv, sofisticirani, dobro uređeni, industrijski i bogat narod, a njihove zemlje kao stjenovite i nepristupačne, ali živopisno lijepe, kao Norveška i sjeverna Švedska, ili plodne, procvjetale i agrarne poput Danske. Zapisi o vikinškom dobu često prikazuju Skandinaviju kao opasnu, neorganiziranu, голу i siromašnu. Putovanje dijelovima sjevera još uvijek može biti naporno, ali Vikinškim putnicima je bilo mnogo teže, ceste su bile siromašne i opasne, riječni i fjordovski prijelazi problematični, a organiziranih mjesta za prenoćiti gotovo da i nije bilo. Čak i danas u nekim dijelovima norveških planina udaljenost se mjeri vremenski prije nego prostorno.¹

Godine 793. novost o nezamislivom zločinu proširila se kršćanskom Europom. Napadači pristigli brodovima sa Sjevernog mora obušili su se na Sveti otok (Lindsfarne), nedaleko od obale sjeverne Engleske. Bogatstva njegovog poznatog samostana opljačkana su, redovnici pobijeni ili odvedeni u ropstvo. U tim divljim vremenima, samostanske su utvrde Europe predstavljale jedina utočišta kulture i znanosti. Nakon vikinških napada se niti one više nisu doimale svetima. Kataklizma na Svetom otoku predstavljala je jedan od prvih vikinških napada, no ubrzo za njim uslijedili su i ostali.

Unutar samo 60 godina od prvih pljačkaških napada, invazije nošene brodovima zaprijetile su cijelim kraljevstvima. Prestravljenim suvremenicima pogani Vikinzi činili su se utjelovljenjima terora i uništenja, koje je poslao pravični Bog kako bi kaznio pokvareni svijet.

Naziv «viking» prvo je označavao djelatnost, a ne naziv skupine. Dolazili su iz norveških zemalja, koje će jednog dana biti poznate pod imenom Danska, Norveška i Švedska, no u početku Vikinškog doba oni sebe nisu smatrali Dancima, Norvežanima ili Šveđanima. Iako su se vikinški narodi često borili između sebe, imali su mnogo toga zajedničkog.² Imali su zajednički jezik (staronorveški) i religiju – obožavali su Odina, Thora i druge

¹ R. I. Page - *Chronicles of the Vikings, records, memorials and myths* – The Brititish Museum Press, 1995. str. 40.

² Tony Allan, *Vikinzi – velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, str. 8.-10.

sjeverne bogove. Potjecali su iz otprilike sličnih društava i ugrubo su bili podijeljeni u tri klase – ratnici plemići, masovna kategorija slobodnih ljudi koja je uključivala trgovce, zanatlije, a posebice *bondi*, odnosno farmere koji su posjedovali vlastitu zemlju, te sužnje, odnosno robove.

Povjesničari se još uvijek prepiru oko razloga koji su iznenada natjerali toliki broj Norvežana daleko od vlastitih obala. Tehnološka poboljšanja u brodogradnji imala su ulogu u omogućavanju tog egzodusa, no ona sama po sebi nisu mogla biti i njegov motiv. Populacijski pritisci bili su bez sumnje važan čimbenik. Prvi koji su krenuli u inozemstvo u značajnijim brojkama bili su Šveđani, koje su geografska obilježja usmjerila prema istoku. Glavni smjer njihova kretanja prostirao se preko Baltičkog mora u Rusiju, niz tokove velikih rijeka. Mamac koji je trgovce privlačio u smjeru juga bilo je srebro, posebice kovanice iz arapskih rudnika., a za uzvrat su mijenjali krzna i robove, od kojih su mnogi bili oteti kao plijen među slavenskim narodima s kojima su trgovali. Trgovanje bi se vrlo lako pretvorilo u pljačku, a vikinški su ratnici pokretali napade i na sam moćni Konstantinopol, i to 860. godine, a potom ponovno 907. Iako su oba napada bila odbijena, drugi je bio dovoljno snažan kako bi uvjerio bizantskog cara da sklopi primirje, ponudivši sjevernjacima pravo trgovanja u zamjenu za mir, kao i određeni broj tjelohranitelja – poznatih stražara zvanih Varjazi – koji su čuvali samog cara. Utjecaj Vikinga na Rusiju bio je još veći, jer su doseljenici – poznati Slavenima kao Rusi – odigrali ključnu ulogu u uspostavljanju prve organizirane slavenske države. Narodi iz Danske su najveći utjecaj imali u Engleskoj i zemljama Franačkog carstva Karla Velikog. Na Uskrs 845. godine Vikinzi su napali Pariz iskoristivši neslaganje triju sukobljenih nasljednika Franačkog Carstva. 865. godine prve od brojnih moćnih danskih vojski stigle su u Englesku. Ubrzo je pobijedena Istočna Anglija, a za njom su uslijedila i ostala kraljevstva, sve dok 880. godine nije ostalo slobodno samo posve južno kraljevstvo Wessex.

Denelaw je postao izvrsna baza za daljnje napade na Francusku, sve dok 911. godine kralj Karlo III. nije potkupio napadače ponudivši njihovom vođi Rollou zemlju oko ušća Seine u zamjenu za obećanje da će otjerati vikinške rivale.³ Rollo je održao svoj dio

³ Jaques Le Goff, *Civilizacija srednjovjekovnog zapada*, Golden marketing, Zagreb 1998., str. 64.-65.

obećanja, a njegovi su se Vikinzi, nakon nekoliko generacija, pretvorili u Normane prihvativši jezik i kršćansku vjeru podčinjenih.

Norveški Vikinzi istraživali su slabije poznata područja kugle zemaljske. Većina njihovih napada usmjerila se na Škotsku i Irsku gdje su uspostavljali obalne naseobine koje su se razvile u prve gradove na otoku – Dublin, Wexford, Waterford i Limerick osnovali su Vikinzi. Također su se naselili na otoke u blizini obale. Isto tako naselili su Island koji se kasnije razvio kao nezavisno carstvo sa najdemokračnijim sustavom vlasti koji je do tada viđen u sjevernoj Europi. Kažnjenik s kraja 10. stoljeća, Erik Crveni, osuđen zbog ubojstva u Norveškoj i na Islandu, otplovio je na zapad u potrazi za novom zemljom te je u tome i uspio nazvavši tu zemlju Grenland. Leif Eriksson, sin Erika Crvenog, je krenuo u potragu za novom zemljom dalje na zapad što je rezultiralo prvo iskrcavanje Europljana u Amerikama, ostvareno 1001. godine, kada je Leif stigao do Baffinovog otoka, a kasnije i do L'Anse aux Meadows u blizini najsjevernijeg vrha Newfoundlanda.⁴

3. Vikinška umjetnost

Osim kroz poeziju, sva vikinška kreativnost bila je izražena putem dekorativnih umjetnosti, kako bismo ih mi danas nazvali. Stvaratelji umjetnina bili su gotovo uvijek anonimni obrtnici, obično u službi kraljeva ili plemenskih vođa; tek na kraju Vikinškog doba pojedini umjetnici počeli su dodavati svoja imena na kamenove ispisane runama, a i tada uglavnom samo u jednom području središnje Švedske. Kada je u pitanju grnčarija, ni tu nema baš mnogo za reći; Vikinzi su očito najradije jeli i pili iz nelomljivih drvenih ili stelatitnih posuda. U najvećim količinama preživjeli su predmeti izrađeni od metala, oko kojeg se u Skandinaviji razvila duga obrtnička tradicija. U njihova remek djela ubrajaju se izvijeni obredni rogovi, koji su se svijali poput slaka čak metar i pol iznad usana osobe koja je svirala na njima. U vikinško doba, djela obrađivača metala koristila su se u brojne svrhe. Tu su pripadali broševi i ukrasne igle; ogrlice i narukvice; talinsmani i amajlije; sanduci za pohranjivanje dragocjenosti, ponekad s umetnutim pločama od bjelokosti morža; konjski ulari i ukrasi; vjetrulje kojima su bili ukrašavani pramci brodova; te

⁴ Jaques Le Goff, *Civilizacija srednjovjekovnog zapada*, Golden marketing, Zagreb 1998., str. 64.-65.

naravno prekrasno ukrašeno oružje. Glavni motivi bili su uzimani iz prirode, najčešće životinje i biljke. Prikazi ljudi bili su razmjerno rijetki. Povjesničari razlikuju šest faza u razvoju vikinške umjetnosti: najstarija, pronađena u grobu u Broi na Gotlandu, Borre, Jellinge, Mammen, Ringerike i Urnes. Dosljednost ukusa se održalo tijekom cijelog Vikinškog doba, a do velike promjene došlo je tek prelaskom na kršćanstvo, što je otvorilo vrata stranim utjecajima.⁵

3.1. Rune

Runski alfabet je za Vikinge oduvijek sadržavao tragove praiskonske magije. Njegovo porijeklo još uvijek je obavijeno tajnom, iako su ga dijelili sa ostalim germanskim narodima i koristili mnogo stoljeća prije samog Vikinškog doba.

Postojao je magični aspekt runa o kojemu se danas zna vrlo malo, što je posljedica usvajanja kršćanstva i uništavanja svega poganskog.

Legenda je govorila da je sam Odin prvi ovladao umijećem pisanja, podnijevši zbog toga strašnu muku u kojoj neki znanstvenici vide paralelu s Kristovim raspećem. Kako bi se dokopao tajne, Odin je dragovoljno prošao stanje koje bi se danas nazvalo iskustvom na rubu smrti, viseći na Yggdrasilu, velikom stablu jasena koje je povezivalo tri svijeta vikinškog kozmosa i rasjekavši si bedro bodežom. Taj tajanstveni događaj poznat nam je samo iz jednog drvenog izvora, poeme pod imenom *Havamal* sačuvane u poetskoj eddi.

Implicirano je da su rune potekle iz mračnog kraljevstva Hel, kraljice mrtvih, u Niflheimu, daleko ispod svjetova bogova i ljudi, a s njima je Odin ovladao i znanjem okultne mudrosti - i sama riječ rune potječe iz staronorveškog *run*, što znači «misterija». Postoje i jasne implikacije u književnosti o magičnoj ulozi koju su rune imale u svakodnevnom životu. U islandskim sagama, one su se koristile kao pomoć pri porođaju, kako bi donjele zdravlje ili bolest, kako bi ratnicima omogućile pobjedu, kako bi smirile oluje, pa čak i kako bi omogućile mrtvima da progovore.

Suvremenim znanstvenicima runski alfabet poznat je pod nazivom *futhark* po fonetskim jedinicama koje su pripisane njegovih prvih šest znakova: f, u th, a, r i k.⁶

⁵ R. I. Page - *Chronicles of the Vikings, records, memorials and myths* – The Britttish Museum Press, 1995. str. 60.-65.

⁶ Tony Allan, *Vikinzi – velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, str. 26.-28.

4. Vikinška mitologija

Svijet je, kao što govore mitovi, nastao iz golemog ponora Ginnungagap, Beskraj praznine. Ginnungagap je na jugu graničio sa Muspellom, prebivalištem vatre, a to je mjesto plamenim mačem čuvao vatreni div Surt. Na sjeveru se nalazila smrznuta zemlja Niflheim, koja je kasnije postala zemljom mrtvih. Ondje je 12 rijeka naviralo iz kotla imenom Hvargelmir, izlijevajući svoje vode u Ginnungagap. U njegovim su se neistraženim dubinama one smrzavale, postupno ispunjavajući ogromni ponor. Kako se led uzdizao, tako ga je doticala vrelina Muspella, a iz tog je spoja nastala vlaga koja se na neki način pretvorila u glinu. Naposljetku je glina oživjela u obliku Ymira, praiskonskog diva mraza. Kako Ymir imao od čega živjeti, nastalo je još jedno stvorenje – ogromna krava imenom Audhumla, Hraniteljica, iz čijeg je vimena krenulo mlijeko. Kako bi se nahranila Audhumla je mogla samo lizati slano inje. Dok je to radila, pod njezinim jezikom počeli su se pojavljivati obrisi čovjeka. To je bio Buri, Proizvođač, a on je kasnije postao pradjedom Odina, najvećeg vikinškog boga.

Nakon toga, Ymir je iz vlastitog znoja stvorio prvi par divova, neumoljivih neprijatelja bogova. Kao predstavnici dobra i zla, te su dvije rase bile osuđene na vječite sukobe. Ipak, i oni su se mogli međusobno družiti s vremena na vrijeme – Odin je bio plod veze Burijevog sina Bora i žene diva.⁷

Unatoč miješanom porijeklu, Odin se odrastajući pretvorio u pravu pokoru za rasu divova, planirajući sa svojom dvojicom braće uništiti Ymira, čija je krv napravila takvu poplavu da je potopila cijelo njegovo potomstvo divova, osim jednog jedinog para. Ti su preživjeli pobjegli u Jotunheim – Dom divova – gdje su začeli novu rasu čiji je jedini cilj bio istrijebiti Odina i svu njegovu rodbinu. Dopršivši taj čin uništenja, Odin i njegova braća okrenuli su se stvaranju. Od Ymirova tijela napravili su svijet kakav mi danas poznamo; od njegove krvi nastala su mora i rijeke, od njegovog mesa kopno, od kostiju planine, a od lubanje nebo. Četiri jaka patuljka, Sjever, Jug, Istok i Zapad postavljeni su kako bi podupirali kutove nebeskog svoda, dok su bogovi po njemu rasipali iskrice iz Muspella od kojih su nastale zvijezde. Sunce i mjesec stavljeni su u kočije kako bi

⁷ R. I. Page - *Chronicles of the Vikings, records, memorials and myths* – The Brititish Museum Press, 1995. str. 72.-77.

neprestano slijedili jedno drugo nebom, naganjani od dva strašna vuka, Skolla («Gađenje») i Hatija («Mržnja»), koji će na kraju vremena proždrijeti nebeska svijetla. Stvorivši fizički svijet, Odin i njegova braća potom su stvorili bića koja će ga nastanjivati. Patuljci naseljeni ispod zemlje da traže zlato. Zatim su nastali Vilenjaci tame - rudari, te Vilenjaci svijetla koji su prebivali u carstvu Alfheim u blizini samih bogova. Ljudima su dodijelili centralno područje, Midgard, a nakon njega i vlastiti dom Asgard ispunivši ga velikim dvoranama i palačama. Do Asgarda se moglo doći jedino preko mosta koji je čuvao Heimdall, božanski stražar. Most se zvao Bifrost, a ljudima je izgledao poput duge. Prema tradiciji postojalo je ukupno devet svjetova, uključujući svjetove ljudi, divova i više od jedne rase bogova. Najnižim od svih svjetova vladala je Hel, mračna božica podzemlja, koja je bila napola živa žena, a napola istrunulo truplo. Svijet Vikinga imao je dvije božanske obitelji: Aesir i Vanir . U Aesiru su najznačajniji bogovi bili Odin, Thor, Baldur i Heimdall, a u Vaniru bogovi Njord, Frey i Freya.⁸

4.1. Yggdrasil

Veliko stablo jasena poznato kao Yggdrasil (Stablo svijeta) bilo je stup oko kojeg su se okretali svi različiti svjetovi Vikinga. Stablo se uzdizalo kroz sredinu Asgarda, a bogovi su se redovito okupljali oko njega. Govorilo se da ima tri glavna korijena. Jedan se protezao dolje do Niflheima i Hvargelmira, kipućeg kotla iz kojeg je potekao život, drugi je rastao u Midgardu, gdje ga je hranio Zdenac znanja koji je čuvao mudri div Mimir. Treći je korijen izniknuo u Asgardu. Budući da je bio živo biće, Yggdrasil je uvijek bio izložen riziku propadanja; četiri jelena hranila su se stablom, grickajući njegovo lišće, dok je zmija Nidhogg neumorno žvakala njegov donji korijen. Neprestano pod prijetnjom, ali i neprestano obnavljan, Yggdrasil je bio simbol života samog, a njegov je utjecaj bio dugotrajan. Moguće je da okićeni stupovi oko kojih se pleše prvog svibnja i božićne jelke vuku korijene iz te priče.

⁸ Tony Allan, Vikinzi – velike civilizacije – život, mit i umjetnost, 24 sata, Zagreb, str. 28.-35.

4.2. Odin

Odin nije bio samo vrhovno vikinško božanstvo, on je osim toga bio i najsloženiji i najviše tajanstven lik vikinškog panteona. Poznat kao «otac svega» zbog svog sudjelovanja u stvaranju ljudskog roda, a bio je i doslovno otac Baldurov, a prema nekim izvorima i Thorov. Dok je Thor kao zaštitni znak imao čekić, Odin je imao čarobno koplje, Gungnir, koje su mu izradili patuljci kako bi nepogrešivo pogodilo svoju metu. Također je posjedovao i najboljeg konja, osmonogog Sleipnira, a pratio ga je i par gavrana, Huginn i Munin – doslovce Misao i Pamćenje.

Zapravo, malo toga bi i promaklo Odinu samom, jer je on sa svog prijestolja visoko na planini Hlidskjaf mogao vidjeti svih devet svjetova. Zbog svog dubokog poznavanja svijeta, bio je bog kojega su sljedbenici poštovali i plašili ga se, ali ga nisu voljeli.

Odin je bio smatran vrhovnim bogom rata, «Ocem pobjeda». Kao takav, bio je inspiracija divljim nordijskim ratnicima, sljedbenicima Odina koji su njegovali mahnitost u borbi kao vid zastrašivanja protivnika. Samo njegovo ime znači «bijesan» ili «pijan».

Zlokoban i sveznajući, predstavljao je silu kojoj su se dodvoravali ambiciozni, jer niti jedan drugi bog nije imao veće moći, no ipak nitko nije mogao računati na njegovu volju kao konstantu. Promjenjivih raspoloženja i tajanstvenih djela, bio je utjelovljenje sudbine nesigurnim ljudskim bićima u nepredvidivom, često divljem svijetu.⁹

4.3. Freya

Freya nije bila samo božica ljubavi, nego i rođenja, smrti i plodnosti – cijelog ciklusa ljudskog života. Došla je u Asgard sa svojim ocem Njordom i bratom blizancem Freyom. Povezivana je sa luksuzom i ljubavlju prema lijepim stvarima. Kao utjelovljenje seksualne želje bila je štovana zbog svoje lascivne, strastvene prirode. Loki ju je optužio da je spavala sa svim bogovima, uključujući i vlastitog brata, a žena div Hyndla optužila ju je da ganja muškarce poput koze koja se tjera.

Freya je bila popularna božica, a njezin kult je bio raširen posvuda. Ponekada su je promatrali kao simbol strasti, ali i suosjećanja – poput lika Bogorodice, ali i Venere.

⁹ R. I. Page - Chronicles of the Vikings, records, memorials and myths – The Britttish Museum Press, 1995. str. 78.

No, postojala je i grublja strana Freyine prirode. Ponekada je lovila na bojnim poljima, dijeleći pola ubijenih s Odinom i dočekujući ratnike koje je sama odabrala u svojim dvorima Folkvanger. Također, isto kao i Odin, bavila se magijom.

4.4. Thor

Najjači među bogovima, Thor, također je bio bog koji je izazivao najviše divljenja. Njegov ogroman crvenobradi lik s plamtećim očima i žestokom naravi izgledao je kao slika i prilika hrabrog vikinškog ratnika. Slavljen zbog svojih podviga u kojima je ubijao divove, bio je štovan kao glavni zaštitnik Asgarda i Midgarda i čuvar reda pred silama kaosa. Sin Odina i Jord, živio je sa svojom suprugom Sif na imanju s 540 osoba, najvećem koje je ikad sagrađeno. Putovao je na kočiji koje su vukle dvije koze, Škripozuba i Stisnizuba, koje su imale čarobne moći – mogle su biti ubijene i pojedene ako bi ponestalo hrane, no dok bi im kosti ostale netaknute, one bi se povratile u život. Ostalo dragocjeno vlasništvo Thora činili su njegov čekić Mjollnir i pojas koji je imao magičnu moć povećavanja njegove snage za pola kad bi ga stavio na sebe. U mitovima Thor prvenstveno slovi kao čvrst neprijatelj divova, ali njegovi odnosi prema toj rasi nisu uvijek bili neprijateljski. Imao je dva sina sa ženom divom, Jarnsaxom.¹⁰

4.3.1. Mjollnir

Thorov čekić jedno je od šest blaga koje su bogovima izgradili patuljci, majstori obrtnici vikinškog svijeta. Klan Aesir smatrao je čekić najvećim od svih darova zbog njegove vrijednosti, ali i zbog toga što je predstavljalo moćno oružje protiv neprijatelja – ne samo da bi zdrobio sve po čemu bi udario, nego bi se svaki puta vratio čarolijom Thoru u ruku kada bi ga on bacio. Za njegove štovatelje, smanjeni oblik čekića je postao popularnom amajlijom. Amajlije u obliku čekića ljudi su povezivali s ulogom Thora kao boga oluja; u mitovima se Mjollnir ponekada poistovjećuje s gromovima za koje se smatralo da ih baca Thor.

¹⁰ Tony Allan, *Vikinzi – velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, str. 28.-51.

4.5. Loki

Loki je bio kompleksan lik, varalica koji će se u vrijeme konačnog sukoba u Ragnaroku pretvoriti u simbol čistog zla. Postoje različite priče o Lokijevom porijeklu. Najvjerojatnije je bio sin diva; ulazak u Asgard postigao je osvojivši Odinovo prijateljstvo – njih su dvojica postali braćom po krvi. Prepreden i zgodan, bio je jednako tako zloban i lukav. Neke od priča o Lokiju slijede poznat model priče o varalici u kojem pojedinac koji je pretjerano mudar dobije ono što je zaslužio. Tako je jednom, izgubivši okladu koja ga je mogla stajati i glave, završio zašivenih usana – što je prikladna sudbina za pretjeranu slatkorječivost. Međutim, u drugim bi prigodama njegova domišljatost spasila Aesir od katastrofe. Primjerice, kada je div tražio sunce, mjesec i Freyu kao plaću za izgradnju zida oko Asgarda, Loki ga je spriječio da dovrši zadatak na vrijeme, što je onemogućilo da traži nagradu. Lokijevo potomstvo imalo je zle moći; žena div Angrboda rodila mu je zastrašujući porod – Hel, kraljicu mrtvih; Zmiju svijeta Jormunganda i proždrljivog vuka Fenrira.

4.6. Ragnarok

Prikaz kraja svijeta dat u vikinškoj mitologiji je jedinstven; niti jedna druga tradicija, osim možda biblijske Apokalipse, ne daje tako detaljnu viziju kako će izgledati konačna katastrofa. Priča se prenosi putem aluzija u dvije poeme, u oba slučaja iz usta pojedinca s pristupom tajnim znanjima; u duljoj poemi, *Völuspa*, nastaloj otprilike 1000. godine, pripovjedač je žena vidjelica koje je opisana kao vješta magiji.

Priča o Ragnaroku, propasti bogova, imala je dubok utjecaj na vikinški pogled na svijet, značajno pridonjevši njegovom ozračju fatalizma. Na kraju svega, svjetovi bogova i ljudi bit će uništeni. Čak niti Odin ni Thor, najmoćniji među braniteljima Asgarda, neće moći učiniti ništa više nego odgoditi početak finalne bitke, u kojoj će i oni neizbježno poginuti.¹¹

¹¹ Tony Allan, *Vikinzi – velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, str. 35. – 45.

5. Neustrašivi ratnici

Jedna stvar oko koje su se slagali svi suvremenici Vikinga glasila je da su oni bili neustrašivi ratnici. Strani kroničari uspoređivali su ih sa divljim zvijerima, rojevima stršljena i bijesnim vukovima. Čak i nadimci pojedinih ratnika bili su poziv na uzbunu: Erik Krvava Sjekira, Ivan Bez Kostiju, Thorolf Ušobradi. Stihovi islandskog pjesnika i ratnika Egila Skalla-Grimssona živopisno prikazuju krvožedni ton: *Družim se s mačem i kopljem / klizavima od jarke krvi / Gdje su zmajevi kročili, Kako dobro / Mi smo se strašni Vikinzi sukobili! / Crveni plamen pojeo je krovove ljudi / Bjesneći, ubijali smo i ubijali; / A iznakažena tijela ležala su / pospana na gradskim vratima.*

Kada su se prvi puta obrušile na nemirnu i nespremnu Europu, nordijske ratne horde priskrbile su si reputaciju iznenadnih napadača koji bi se povukli odmah po završetku napada. Vladanje morskim putovima dalo im je neprocjenjivu prednost iznenađenja. Unatoč naglasku na brzini, Vikinzi su također poznavali i statične oblike ratovanja. Iako su izbjegavali opsade, pokazali su da znaju podizati rampe i graditi opsadne sprave kada bi se odlučili na opsadu, kao što je bio slučaj s Parizom 885. godine.

Više od svega, vikinške su armije briljirale borbom prsa o prsa. Imali su ključnu prednost – fizičku veličinu. Odrasli na visokoproteinskoj mesnoj i mliječnoj prehrani, bili su mnogo krupniji od suparnika.

Vikinzi su također bili iznimno svjesni psihološkog aspekta bitke, čineći sve što su mogli kako bi se doimali zastrašujućima u očima onih s kojima su se sukobljavali. Jedna je taktika bila stvarati strašnu buku; zveckajući držačima za strijele i ispuštajući užasavajuće krikove nastojali su zastrašiti neprijatelja kako bi se predao. Neki su pojedinci povećavali vlastito samopouzdanje pribjegavajući magiji.¹²

Jedna od više tisuća riječi koje je engleski jezik preuzeo iz starog nordijskog, i to vjerojatno najviše zastrašujućeg prizvuka, je «berserk». (u slobodnom prijevodu «divlji ratnici»). Kako bi osigurali pobjedu, vikinški vođe su smatrali potrebnim postaviti grupu bijesnih ratnika poznatih kao «berzerkeri» ili «medvjede majice» zbog životinjske kože koju su nosili. Berzerkeri su se naglo zalijetali u bitku, vjerojatno pod utjecajem nekakve

¹² Tony Allan, *Vikinzi – velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, str. 51.-120.

hipnoze, halucinogenih gljiva ili drugih opojnih supstanci. Sage ih opisuju kao glasne i nemirne, ponekad potpuno gole, otporne na bol i ozljede. Nedvojbeno, neke od legendi koje okružuju ove ratnike su pretjerivanja, ali mnoge umjetnine i izdvojeni događaji potvrđuju njihova djela. Iako su bili neophodni u svakom sukobu i kao tjelesni čuvari starješina, njihovo nestabilno ponašanje predstavljalo je opasnost svakome.¹³

5.1. Vikinško oružje

Od svakog slobodnog nordijskog muškarca očekivalo se da posjeduje oružje, a većina njih znala ga je vrlo dobro koristiti. Najskuplji i najljepši bili su dugi mačevi – dvostruke oštrice bile su stvorene za sječenje, a ne probadanje. Najbolji mačevi izrađivali su se u franačkim zemljama, tehnikom koja je kombinirala komade željeza različite čvrstoće kako bi se postigle bolja podatnost i savitljivost.

Sljedeća oružja po važnosti u vikinškom svijetu bili su koplje, koje se koristilo za probadanje i sulica, koja se koristila za bacanje. Ta su dva oružja bila zastrašujuća, s oštricama dugima do pola metra, pričvršćenima za motke od jasena dulje od oštrica četiri ili pet puta. U mitovima su posebice povezivala s Odinom, koji je bio poznat kao «Gospodar koplja», i čije oružje, Gungnir, nikada nije promašilo metu. U to su doba ta dva oružja postala povezana i sa sjećanjem na Olafa Tryggvasona, norveškog kralja, zastrašujućeg ratnika za kojeg se pričalo da može baciti po dva koplja odjednom, po jedno iz svake ruke.

Legende nastoje prikazati vikinške napadače s ratnim sjekirama u rukama, no sjekire su zapravo u najvećem dijelu bile skromno oružje i uglavnom su ih koristili oni koji si nisu mogli priuštiti mačeve. Poput sjekira, kratki noževi za ubadanje također su se koristili u bitkama, kao i lukovi i strijele.¹⁴

¹³ Skupina autora – Lost civilizations, Vikings, raiders from the north, Time Life, str. 72.

¹⁴ R. I. Page - Chronicles of the Vikings, records, memorials and myths – The British Museum Press, 1995. str. 123.

5.2. Veličanstveni brodovi

Vikinški dugi brodovi pripadaju među najljepše brodove ikad građene, no njihova je ljepota ipak bila strogo praktične prirode u očima onih koji su njima plovili. Sve karakteristike koje su njihov dizajn činile ugodnim oku istovremeno su doprinosile tome da ih učine najučinkovitijim preoceanskim plovilima svih vremena.

Dugi brodovi, građeni za ratovanje i putovanja nisu bili jedini brodovi Vikinškog doba. Jednako važni bili su *knarr* – teretni brodovi koji su bili širi, s omjerom duljine i širine koji je u prosijeku iznosio 4:1 u usporedbi s tim istim omjerom, koji je kod drakara (dugog broda) bio 7:1.¹⁵ Za razliku od drakara, *knarr* su zapravo bili jedrenjaci s učvršćenim jarbolima. Iako su imali nekoliko otvora za vesla duž kratkih paluba sa svake strane broda, ona su se koristila samo kada je brod bilo potrebno umiriti ili kada se približavao obali.

Za razliku od toga, drakari su imali jarbole koji su se lako mogli spustiti kada je bilo potrebno smanjiti otpor vjetra i poboljšati stabilnost dok se brod kretao pomoću vesala ili kada je brod trebao biti što kasnije primijećen prilikom iznenadnih napada. Kombinacija jedara i vesala zapravo čini tajnu uspjeha drakara.¹⁶

Krajnji rezultat rada brodograditelja bilo je plovilo iznimne snage i pokretljivosti. Drakari su mogli postići brzinu veću od 10 čvorova (18,5 km na sat) u odgovarajućim uvjetima.

Treba istaknuti neke značajne brodove pronađene na području Skandinavije. Između 500. i 300. godine pr. Kr. pripada je danski čamac Hjortspring, zatim Nydam brodica sagrađena oko 350. godine u Danskoj, koja kao i Hjortspring nije imala lađa. Nešto naprednija i čvršća brodica po imenu Kvaslund pripada otprilike 700. godini. Najpoznatiji pronađeni vikinški brod zove se Oseberg, datira negdje između 800. i 850. godine, no način njegove gradnje i pomno rađeni ukrasi sugeriraju da je imao ceremonijalnu svrhu prije nego onu ratnu. Brod Gokstad datira također oko 850. godine, bio je to snažni ratni brod. Zatim je tu jedan *knarr*, građen isključivo za prevoženje dobara, te posljednje pronađeni brod je i najduži, nađen na danskom fjordu, a datira oko 1000. godine. Pretpostavlja se da je korišten za prekomorske invazije.¹⁷

¹⁶ Tony Allan, *Vikinzi – velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb,

¹⁷ Skupina autora – *Lost civilizations, Vikings, raiders from the north*, Time Life, str. 14.-15.

5.3. Valhalla

Nordijski narodi imali su sukobljene stavove o tome što se događa nakon smrti. Zasebne religije, zajednice, a možda čak i pojedinci imali su različite ideje o zagrobnom životu i tome što ih čeka nakon smrti.

Najpoznatije od svih vjerovanja bilo je povezano sa Valhalom, dvoranom za gozbe u Asgardu, gdje je Odin bio domaćin poginulim kraljevima i ratnicima. Vikinge koji su poginuli na bojnopolju ondje su odnosile Valkire, djevice čije je ime značilo «One koje odabiru ubijene». Sama dvorana bila je veličanstvena – pričalo se da ima 540 vrata, od kojih su svaka bila široka da bi kroz njih moglo proći 800 ratnika hodajući jedan pokraj drugoga. Zidovi su joj bili od sjajnih kopalja, a krov od dragocjenih štitova koji su dvoranu kupali zlatnim sjajem. Ondje su se odabrani gostili neograničenim zalihama medovine i mesom vepra Saehrimnira, koji bi svake noći nekom čarolijom bio obnovljen. Ratnici su imali svoju ulogu i u kozmičkom planu, jer su oni sačinjavali vojsku Einherjar, vojsku ljudskih junaka koja će se boriti rame uz rame s bogovima u finalnom okršaju Ragnaroku. Sudbina onih koji bi umrli «slamnatom smrću» kod kuće u krevetu bila je mnogo manje privlačna. Oni su bili osuđeni na turoban zagrobni život u sjenovitom carstvu Hel. Iz Hela su mogli prijeći u ledenu hladnoću Niflheimu, ili protjerani na Nastrond, plažu leševa, gdje su gacali po ledenim potocima otrova prije no što bi bili bačeni u kotao Hvargelmir iz kojeg se hranio monstruozi Nidhogg. Na takve je pripovijesti mogla utjecati kršćanska predaja o sudbini zločestih.¹⁸

6. Prodori i osvajanja

Normani je riječ germanskog podrijetla koja ima značenje "ljudi sa sjevera". To je germanski narod naseljen u ranom srednjem vijeku u Skandinaviji i na Jyllandu, gdje je u razdoblju VIII.-IX. Stojeća oblikovao svoje države Švedsku, Norvešku i Dansku. Kako je u uvodu spomenuto, Vikinzi ili Normani nisu ograničeni na svoje područje današnje

¹⁸ Tony Allan, Vikinzi – velike civilizacije – život, mit i umjetnost, 24 sata, Zagreb, str. 132.-135.

Skandinavije nego su oko 800. godine započeli migracije i Franačku državu napali po prvi put dok je njome vladao Karlo I. Veliki. Historiografi ih u vrijeme dok pljačkaju i pustoše naziva Vikinzima ili Varjazima, a kada se naseljavaju Normanima. Karlo I. Veliki je samo prvi od vladara koji je pretrpio pljačku i prodore Vikinga prema unutrašnjosti Europe. Osvajanja postaju sve veća i sve žešća za vrijeme njegovih nasljednika. Kao glavne putove za pljačku u unutrašnjost Europe koriste vodene tokove većih rijeka. Pri tome su Šveđani prodirali preko Baltika prema istoku, dok su Norvežani i Danci napadali zapadnoeuropske zemlje sve do Španjolske, prodirali u Sredozemno more i čak se iskrcali na obalama sjeverne Amerike. Zabilježeno je da je 787. godine oko 200 pljačkaša u tri dugačke lađe na vesla i s jednim crvenim jedrom napalo obale Wessex. Šest godina poslije toga nove su skupine opljačkale priobalne samostane u Northumbriji. Otad su nasrtaji i napadi postali sve češći. Pojedini manji odredi čamaca su pljačkali i napadali obale Northumbrije, Škotske, Irske i Walesa pljačkajući samostane i crkve u kojima se nalazilo i sakupljalo blago i dragocjenosti, pa su plijen otuda ali i s obala Franačke odvozili u svoju domovinu. Takvi pojedinačni napadi i pljačke su im sve više služili kao promatranje budućeg terena za pljačku. Oni su ih upoznali s prilikama u Europi i pokazali im da ni anglosaska kraljevstva a ni moćna država Franaka u Galiji nemaju nikakve mornarice koja bi se mogla suprotstaviti njihovim pomorskim naletima. Uz to su se također uvjerali da na tim područjima ima obilje dragocjenosti koje je moguće opljačkati uz pomoć brzine i hrabrosti. Također su se mogli uvjeriti da tu ima mnoštvo zemlje za naseljavanje kakve nije bilo u Skandinaviji. Sve je to utjecalo na sve češće upade i pretvorilo ih u masovnu invaziju.¹⁹

6.1. Engleska

Kretanje prema Zapadnoj Europi se vršilo u dva smjera. Prvi smjer je bio vanjski smjer koji je kretao iz Norveške. Normani su naselili Island i Grenland, doprli su do Sjeverne Amerike, napadali Škotsku, Irsku, Wales, Francusku i Španjolsku. Unutrašnjim smjerom su napadali pretežito Danci. Oni su se iskrcavali u Northumbriji, Istočnoj Angliji, na obalama Wessex, a u La Mancheu su se povezivali s normanskim napadima vanjskog

¹⁹ Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda, 6. svezak, Zagreb 1980., str. 55.-56.

smjera koji su bili okrenuti prema Francuskoj i Španjolskoj. Tada su na otočjima Orkney i Galloway (Škotska i Irska) stvorili brojne naseobine, a otok Man je postao stalna baza za prodore u unutrašnjost Engleske. U zimi 850.-851. godine, Danska flota je opljačkala London i Wessex, ali 851. godine vladar Wessexa ih je uspio potjerati. 876. godine dolazi do sve češćih upada i osvajanja prema unutrašnjosti Engleske gdje su zauzeli grad York te primorali Merciju da im plaća danak. On postaje baza i otuda počinju napadi na Wessex gdje s uspjehom ratuju. No krajem IX. stoljeća kralj Wessexa, Alfred Veliki, uspjeva zaustaviti napade te primorava danskog kralja Gutruma da sklopi tzv. Vedmorski mir kojim je određena granica teritorija pod danskom vlašću i pod vlašću kralja Wessexa.²⁰ Iako je ugovor bio nepogodan za kralja Wessexa jer je Wessexu ostalo samo trećina dotadašnjeg posjeda, ipak je to bio najučinkovitiji način da se osigura od daljnjeg upada Danaca. Štoviše, nakon potpisivanja mira, danski kralj je primio kršćanstvo što je više pogodovalo tamošnjem osvojenom stanovništvu.

Iako se ugovor smatrao dugoročnim rješenjem, on to ipak nije bio jer već sa sljedećim danskim vladarom, taj je ugovor bio prekršen. Kralj Alfred je tek nakon stvaranja jače mornarice na jugu uspio sačuvati svoju zemlju. Nakon uspješne obrane, proveo je reforme. Zemlja je podjeljena na vojna okružja, a stanovništvo je sudjelovalo u financiranju obuke vojske. Uz to su osnivani samostani te se vodilo računa o kulturi. Kasniji nasljednici su uspjeli otjerati Dance s obala Engleske, ali ostalo je mnogo štete kao posljedica dugih ratova. Tek su Alfredovi nasljednici uspjeli konačno protjerati Dance s obala Engleske.²¹

6.2. Irska

Od kraja VIII. stoljeća počeli su napadi Normana na Irsku. U IX. stoljeću su postajali sve češći i sve razorniji. Tada su strahovito stradavali samostani, pošto su Irci nešto ranije primili kršćanstvo, tako da od toga razdoblja započinje sve veće iseljavanje svećeništva u Europu. Počevši od 834. godine, napadi Normana nisu više bili samo razbojnički napadi, nego sistematsko postupno osvajanje i naseljavanje irskih područja. Tu invaziju je suzbio 845. godine kralj Meatha, Malahi I., pa je time stekao položaj vrhovnog vladara u Irskoj.

²⁰ Jaques Le Goff, *Civilizacija srednjovjekovnog zapada*, Golden marketing, Zagreb 1998., str. 94.

²¹ Miroslav Brandt, *Opća povijest srednjeg vijeka*, Zagreb 1980., str. 187.-190.

Tek nakon što su uspjeli odoljeti napadima osvajača iz Norveške, pojavili su se novi osvajači iz Danske. Ove iz Norveške su nazivali „bijelim poganima“ a iz Danske „crnim poganima“. Napadani su lučki gradovi, a osvajani su s većim ili manjim uspjehom s time da su glavni lučki gradovi ostali u rukama Iraca. Ipak je 916. godine osvojen grad Dublin pa su prodrli u unutrašnjost. Kralj Brian, vladar Irske, je imao ključnu ulogu u oslobođenju Iraca od Skandinavaca. Tada su se irski nezadovoljnici povezali s Norvežanima i Dancima, ali ih je 1014. godine porazio irski kralj. Neuspjesi u osvajanju planiranih područja nisu doveli u pitanje barem intenzivniju trgovinu tako da nije nestajalo motiva za suradnju između „osvajača“ i Iraca pa su čak naseljeni Skandinavci prihvaćali kršćanstvo te su stupali u brak s domaćim stanovnicima Irske.²²

6.3. Škotska

Tijekom 8. stoljeća Norvežani su zaposjeli Shetlandsko i Orkneysko otočje. Nakon toga su sve češće napadali područje Škotske. U drugoj polovici 9. stoljeća zauzeli su Hebride i otok Man. S tih su područja postepeno upadali i osvajali sjeverna i sjeverozapadna područja Škotske. Pod pritiskom Norvežana Škoti su im prepustili svoju straru pokrajinu Dal-Riad ali su uspjeli osvojiti južnije područje Pikta. Glavni grad Škotske postaje Dunkeld. Na prijelazu iz 9. u 10. stoljeće su osvojili i zadnje Pikte koji se škotiziraju. U jednom trenutku su pali pod vlast Engleske, ali je to iskoristio škotski kralj Malkolm II. koji je 1018. zbacio vlast Engleske. Potkraj XI. stoljeća Škoti su pokorili i norveške vladare na sjevernim i sjeverozapadnim djelovima svoga kraljevstva i tako konačno formirali svoje političko područje.²³

6.4. Ostala osvajanja i prodori

Za vrijeme vladavine Henrika II. ostvario se važan razvitak događaja u Sjevernoj i Južnoj Europi. Normanski (vikiški) pljačkaški pohodi, koji su polazili iz prostora Danske, južne Švedske i južne Norveške i koji su u 9. stoljeću bili glavna opasnost za franačko i anglosasko kraljevstvo, postupno su – nakon doseljenja tih došljaka sa sjevera u

²² Miroslav Brandt, *Opća povijest srednjeg vijeka*, Zagreb 1980., str. 190.-198.

²³ Otokar Keršovani, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, knjiga 8, Rijeka 1976., str. 3513. – 3514.

Normandiji, koja je po njima dobila ime, i nakon njihovog pokrštenja – izostali. Danski kralj Harald Plavozubi prešao je u vrijeme Otona Velikog, otprilike u isto vrijeme kad i Mješko u Poljskoj, na kršćanstvo. To je dovelo do ojačanja kršćanskog misionarstva u Danskoj koje je već u prvoj polovici 9. stoljeća pokušao zasnovati Ansgar. Iz Danske je počelo pokrštavanje ostale Skandinavije. Norvežani su nastavili svoje sjeverne vikinške plovidbe, pa su krajem 9. stoljeća doprli do Islanda, krajem 10. stoljeća do Grenlanda i sjeveroistočne obale Amerike. Samo na Islandu i Grenlandu je došlo do osnivanja naseobina.²⁴

Danski kralj Sven Rašljobradi obnovio je krajem 10. stoljeća ratne pothvate svojih predaka protiv Anglosasa. Njegov sin Knut II. Veliki osvojio je cijelu Englesku i dao se ondje 1016. uzdignuti na kraljevstvo dostojanstvo. Danska vladavina nad Engleskom potrajala je pod Knutovim sinovima do 1024. godine. Budući da je Knut osvojio i Norvešku, nastala je pod njegovom vlašću i velika nordijska država. Pofrancuženi i pokršteni Normani iz Normandije tražili su od početka 11. stoljeća novo područje svojih djelatnosti. Kao hodočasnici k svetištu arkandela Mihajla na Monte Garganu upoznali su političke odnose u južnoj Italiji. Tu se ljubiteljima pustolovina pružala mogućnost da uplitanjem u ratna razračunavanja između Arapa, regionalnih vojvoda i bizantskih vojskovođa steknu slavu i posjede. Široka područja južne Italije bila su istovremeno cilj pretenzija Bizanta, njemačkog cara i regionalnih političkih snaga. Normanski ratnici dobili su od južnoitalskih vojvoda lenske nadarbine kao plaću za svoje sudjelovanje u borbi protiv Arapa. Tako su južnoitalski Normani postupno prerastali u novu političku silu.²⁵

²⁴ Otokar Keršovani, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, knjiga 8, Rijeka 1976., str. 3517. -3518.

²⁵ *Povijest svijeta*, grupa autora, Ljubljana 1976, str. 318.-319.

7. Zaključak

Ljudi iz Skandinavije opisali su jedan jedinstveni povijesni luk. U počecima farmeri, iskorištavajući ograničenu zemlju Danske, Švedske i Norveške, neki su od njih rano počeli sa prekomorskom trgovinom. Zatim su iznenada oko 800. godine krenuli sa prekomorskim ekspedicijama i prodorima kako bi si pribavili dobra, osigurali bogatstvo, te kako bi muškarci radili ono što je tada bilo najbitnije za njih, ratovali za dobrobit svog doma, svoje obitelji i svojih bogova.

Za eru Vikinga se obično kaže da se proteže između 800. i 1100. godine, ali skandinavski trgovci su bili poznati po obalama Baltičkog mora i sjeverne Europe još u Rimsko vrijeme. Moderni arheolozi tvrde da su gusari koji su uništavali strane luke znali gdje idu zato što su već tamo bili, vjerojatno mirno trgujući, vraćajući objekte i novce koji datiraju mnogo prije prvih invazija. Vikinška povijest se nastavlja i danas, živeći u običajima, zakonima, imenima mjesta i krvnim vezama ljudi u mnogim krajevima Zemlje gdje su Sjevernjaci istraživali prije više od milenija.²⁶

²⁶ Skupina autora – Lost civilizations, Vikings, raiders from the north, Time Life, str. 1.

8. Popis Literature

- 1.** Allan, Tony, Vikinzi – velike civilizacije – život, mit i umjetnost, 24 sata, Zagreb
- 2.** Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda, 6. svezak, Zagreb 1980.
- 3.** Brandt, Miroslav, Opća povijest srednjeg vijeka, Zagreb 1980.
- 4.** Grupa autora, Povijest svijeta, Ljubljana 1976.
- 5.** Skupina autora – Lost civilizations, Vikings, raiders from the north, Time Life 2004.
- 6.** R. I. Page - Chronicles of the Vikings, records, memorials and myths – The British Museum Press, 1995.
- 7.** Jaques Le Goff, Civilizacija srednjovjekovnog zapada, Golden marketing, Zagreb 1998.
- 8.** Keršovani, Otokar, Velika ilustrirana povijest svijeta, knjiga 8, Rijeka 1976.

9. Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Početak Vikinškog doba.....	2
3. Vikinška umjetnost.....	4
3.1. Rune.....	5
4. Vikinška Mitologija.....	6
4.1. Yggdrasil.....	7
4.2. Odin.....	8
4.3. Freya.....	8
4.4. Thor.....	9
4.3.1.Mjollnir.....	9
4.5. Loki.....	10
4.6. Ragnarok.....	10
5. Neustrašivi ratnici.....	11
5.1. Vikinško oružje.....	12
5.2. Veličanstveni brodovi.....	13
5.3. Valhalla.....	14
6. Prodori i osvajanja.....	14
6.1. Engleska.....	15
6.2. Irska.....	16
6.3. Škotska.....	17
6.4. Ostala osvajanja i prodori.....	17
7. Zaključak.....	19
8. Popis Literature.....	20

